

Даниела Маркова

ИЗКУСТВОТО ДА ВИЖДАШ

ПРОМЕНЕНИ СЪСТОЯНИЯ НА СЪЗНАНИЕТО И ВИЖДАНЕ

София, 2019

Рецензент: проф. д. изк. ПЕТЕР ЦАНЕВ

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Даниела Маркова, автор, 2019

© Издателство „Изток-Запад“, 2019

ISBN 978-619-01-0335-6

ДАНИЕЛА МАРКОВА

ИЗКУСТВОТО ДА ВИЖДАШ

ПРОМЕНЕНИ СЪСТОЯНИЯ НА
СЪЗНАНИЕТО И ВИЖДАНЕ

На родителите ми

Съдържание

Предговор.....	7
Носталгия по невидимото.....	13
Противопоставяне на видимостта.....	23
Поглед отвъд границите.....	31
Съзнание и виждане.....	49
Променените възприятия.....	71
Обичайният навик за възприемане.....	87
Сътворяване на гледката.....	99
Привидността.....	111
Взиране в празнотата.....	123
Поглед към ябълката.....	131
Различната гледка.....	139
Непосредственото виждане.....	147
Виждане на невидимото.....	157
Поглед навътре.....	173
Съзерцанието.....	179
Мистичното виждане.....	187
Медитативното виждане.....	201

Сливане с гледката.....	211
Очите на предметите	225
Вдъхновеното виждане.....	233
Виждането на художника	237
Описание на гледката.....	251
Пътят към гледката.....	259
Да чувстваш и да виждаш	273
Време за наблюдение	283
Относителност на виждането	289
Смяна на гледната точка	299
Ежедневният поглед.....	309
Библиография	317

Предговор

ИМА МОМЕНТИ, В КОИТО УСЕЩАМЕ известна раздвоеност. Една земна част ни тегли към стабилното, осезаемото, а друга – небесна – ни насочва надалеч, отвъд собствените ни предели, към безкрайното и невидимото. Някъде в същността ни като че ли се съдържа друга същност, като съд в съда, като противоположен полъх в движението на чувството. По-големи сме от земното, не се побираме в него. Това, което надхвърля телесното и не може да бъде задържано, преодолява всички прегради. Двата аспекта на съзнанието изглеждат слабо свързани, но често се застъпват и тези докосвания дават усещането, че някакъв пласт на съществуването, съвсем реален, макар и отвъд привидността, се е пресякъл с обичайната действителност. За разумната природа в нас е важно действието, притежанието, за емоционалната – състоянието на съзнанието. Изисква се поглед от широка перспектива, за да не се противопоставят двете и да се запази равновесие.

Опитите да се надзърне в променените състояния винаги са били предизвикателство към приетия начин на разсъждение, който признава като основно действащо само обичайното съзнание. Другите негови проявления се считат за случайни или са обсъждани като патологични, което се разбира като практичност или разумност, но да бъдеш разумен означава да гледаш с непредубедени очи. Изследването на света трябва да се основава на наблюдението му, не на предварителни убеждения, съответстващи на изградения и удобен за обяснение модел.

Като се отнасяме към различните гледки така, сякаш те нямат съществена роля, губим от богатството на възприятието. Редица мистични и творчески състояния остават извън обсега на изследователските търсения. Неразкритите интуитивни прозрения и потенциални способности карат човек да се чувства

недокоснат на дълбоко ниво. Затворили очите си за тях, ние възпрепятстваме възможността на благотворни импулси да отворят нови сетива в нас.

Някои начини на виждане от векове са разширявали територията на видимото, разкривайки една загадъчна, но по-пълна картина. За да се обхване тя цялостно, е необходимо да се съвместят материалните и духовни аспекти на реалността, които предлагат не взаимноизключващи се, а взаимодопълващи се гледни точки. Това предполага допускането, че незримото има своята тежест – не по-малка от тази на зримото.

Съвременната култура е основана на привързаността към видимото и нагласата само на него да се приписва реалност и причината, поради която изследванията на променените състояния на съзнанието търпят критика за ирационалността си. Интересът към тях е трудно съвместим с доминиращата рационалност. Науката ползва специфична методология, включваща възможности за измерване, и приема за достоверни единствено данните, можещи да издържат подобна проверка. Възпитани в нейната традиция, ние сме предубедени към неизмеримото, към извънлогичното, въпреки притегателната му сила. То е неуловимо и нетрайно, което поставя трудности пред наблюдението и интерпретирането му. Недоверието по отношение на чувствата придава негативен нюанс на интуитивните визионерски форми на познание, които не се възприемат като равностойни на емпиричните и в голяма степен се омаловажават. Традиционната научна мисъл предоставя ориентации за действителността, подкрепени с факти, подрежда в определени рамки познанието, осигурява ни привидно устойчива опора, но трудно може да даде отговор на всички въпроси. Независимо от развитието на съвременните технологии, науката продължава да стои безучастна, когато стане въпрос за фините механизми в основата на психичните процеси. Все още не е приела за своя преимущество задача да се задълбочи в чувствената ни природа и да осветли моментите на вдъхновение. Кой ще ни вземе на сериозно, ако споделим извисяващите ни усещания?

Съхраняването на сетивността и преоткриването на създателната ни способност е свързана с поддържане на откликва-

що и чувствително съзнание. Балансираният подход е в поглед към външния, но и към вътрешния напредък – за да се избегне опасността да спечелим света, но да загубим душите си. Може да се достигне до всеобхватно възприятие, като се следват принципите на познание, доказали своята разумност. С все по-осезаемата необходимост от присъствие на духовността в живота се открива възможност самата наука да се насочи към сфери, надхвърлящи видимото. Има основания да се смята, че нищо не дава предимство на утвърдената представа за реалността. Съвременни теории предлагат твърде неочаквани схващания за времето, пространството, материята. Макар и да не повлияват на установеното възприятие, те потвърждават някои древни прозрения, в много случаи получени в променени състояния на съзнанието. Свикнали сме с обичайното възприятие и го приемаме за сигурно средство за ориентиране, но дадени влияния върху него могат да го превърнат в сънуване най-е и да променят гледката из основи. Този почти творчески процес не може да не предизвиква удивление.

Като се вземе под внимание начинът, по който функционира възприятието, се разпознават неговите илюзии. Естественото ни виждане е изкривено, защото изградената картина на видимото е само приблизителна. С промяната на възприятието тя се преобразява, показвайки, че е повече и далеч по-сложна от това, което обикновено се вижда. Променяме се и ние, което само по себе си е достатъчно мистично. В редките и свети моменти на тишина съзнанието се издига над собствените си ограничения, а чувството намира израз в мисъл, образ, форма, стих...

Умът е податлив на влияния, но и достатъчно непримирим, за да се освободи от всички предразсъдъци и предварителни нагласи и да познае извисените състояния. Когато техният потенциал е съхраняван и култивиран, те обогатяват възприятието и позволяват възприемането на обширно и изпълнено с тайни пространство. Осигуряват смисъл в един така или иначе непълен и недостатъчен свят и отварят очите за другите възможни гледки. Поглеждайки от нова гледна точка, преставаме да се вкопчваме в своето обяснение и да се пристрастяваме към един начин на мислене. Смяната на фокуса на възприемане е път към успешно

взаимодействие с другите, който носи повече съпричастност и състрадание. Обновеното възприятие води до различен начин на виждане, формира ново разбиране, което извежда проблема за взаимовръзката съзнание-виждане-съществуване на екзистенциално ниво.

Всичко, което сме, възниква с нагласите ни. Всеки изгражда своя свят, виждайки това, което иска да види – и дотам, докъдето си позволи да отвори очи. Както е вярно, че ние сме това, което мислим, ние сме и това, което виждаме – или виждаме това, което сме. Да гледаш означава да сътворяваш видимостта. Възприятието я осмисля. Възможните гледки са в очите на гледация. Намираш в гледката това, което влагаш като познание и чувства. Окоето като орган не се е изменило съществено, но нагласите подлежат на промяна. Във виждането са всички възможности. В голяма степен животът се предопределя от това върху какво насочваме погледа и вниманието си. Доколкото всичко зависи повече от състоянието на съзнанието, отколкото от външните обстоятелства, една от плодотворните за човека идеи е, че той може да промени живота си, като промени своето виждане за нещата.

Историческите преломи в изкуството и науката са резултат именно на способността за промяна на обичайното възприятие (чрез озарение, вдъхновение, интуиция, не толкова чрез праволинейно мислене). Преобръщането във виждането пресътворява света. Когато се излезе извън утъпканите пътеки и наследеното описание на нещата се подложи на съмнение, се разтърсва установеният модел.

Трансценденцията е в основата на всички духовни, религиозни, творчески търсения. Известно е колко значими решения са вземани в състояния, които могат да се разглеждат като надхвърлящи обичайното възприемане. В побудите за всяка съзидателност стои все същият стремеж за откъсване от делничното и за доближаване до онова необятно, чисто небе, което проблясва между светлина и тъмнина, сигурност и несигурност. В това спокойно и светло място, въпреки непроницаемия мрак, вътрешното безпокойство стихва и откриваме простата радост от съзерцанието.

В тази книга интерес представлява виждането, чиято относителност и многобройни варианти за интерпретиране изкуството нагледно показва. Тя е опит да се осветлят начините на възприемане, свързани с променени състояния на съзнанието, и доколкото преживяванията са сродни в същността си, се проследява общият тон във формите на мистична опитност и творческото възприятие. Има се предвид изкуството в неговия най-чист порив, като проявление на трансцендентност, което черпи вдъхновение от нея и се опитва да я изрази.